

сільськогосподарської галузі, зменшенню негативного впливу на навколишнє середовище та підвищенню конкурентоспроможності на світовому ринку.

Список використаних джерел:

1. Розвиток аграрного сектору та сільських територій в умовах воєнного стану й повоєнного відновлення: наукова доповідь / [Ю. О. Лупенко, О. М. Нечипоренко, М. І. Пугачов, та ін.]. К.: ННЦ «ІАЕ», 2023. 224 с.
2. Калачевська Л. І. Інноваційний розвиток сільських територій: наукові основи, стан та перспективи. Монографія. Суми: ФОП Литовченко Є. Б., 2019. 276 с.
3. Касич А. О., Яценко Н. М., Калько Є. В. Сучасні підходи до методики аналізу використання матеріальних ресурсів. *Ефективна економіка*. 2016. № 11. <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=5235>.

УДК 338.248

*Канцер О. А.,
здобувач другого (магістерського) рівня вищої освіти
(Науковий керівник: к.е.н., доцент Гаврилова Н. В.)
Центральноукраїнський національний технічний університет
м. Кропивницький*

ЗАХОДИ АДАПТАЦІЇ СТРАТЕГІЙ РОЗВИТКУ МАЛИХ ПІДПРИЄМСТВ ДО ВИКЛИКІВ ПІСЛЯВОЄННОЇ ВІДБУДОВИ ЕКОНОМІКИ

Післявоєнне відновлення економіки України вимагає від суб'єктів малого підприємництва гнучкості, інноваційності та здатності швидко реагувати на зміни зовнішнього середовища. Малий бізнес є ключовим драйвером зайнятості, регіонального розвитку та формування стійких економічних зв'язків. Тому адаптація стратегій його розвитку до нових соціально-економічних реалій – одне з пріоритетних завдань державної та місцевої економічної політики.

Післявоєнна економіка України характеризується структурною трансформацією ринків, відновленням інфраструктури, зміною споживчих пріоритетів і необхідністю інтеграції у європейський економічний простір.

Малий бізнес має адаптувати свої стратегії через:

- цифровізацію бізнес-процесів (використання онлайн-інструментів, електронної комерції, автоматизації);
- переорієнтацію ринків збуту (вихід на міжнародні ринки, співпраця з європейськими партнерами);
- упровадження соціально відповідальних стратегій (ESG-підхід, участь у відновленні громад);
- посилення інноваційної складової (впровадження нових технологій, стартап-проекти, кластери) [1].

Ефективна адаптація стратегій малого бізнесу можлива лише за умов партнерства між державою, місцевими громадами та підприємцями.

В умовах післявоєнного відновлення економіки України цифровізація виступає ключовим чинником підвищення конкурентоспроможності та стійкості малого бізнесу. Вона дає змогу мінімізувати витрати, автоматизувати рутинні операції, розширити ринки збуту та підвищити якість взаємодії з клієнтами.

В умовах післявоєнного відновлення національної економіки одним із пріоритетних завдань малого бізнесу є пошук нових ринків збуту та інтеграція у міжнародні ланцюги доданої вартості. Зміна геополітичної ситуації, руйнування частини внутрішньої інфраструктури та скорочення внутрішнього попиту спонукають підприємців активніше орієнтуватися на зовнішні ринки, насамперед – на країни Європейського Союзу.

Основні напрями переорієнтації ринків збуту включають:

1. Вихід на міжнародні ринки через експортну діяльність реалізується через участь у програмах EU4Business, EEN (Enterprise Europe Network), Ukraine Now Export Promotion Office; спрощення митних процедур і використання угод про вільну торгівлю між Україною та ЄС; сертифікацію продукції відповідно до європейських стандартів (CE, ISO тощо).

2. Розвиток партнерства з європейськими компаніями реалізується через створення спільних підприємств, участь у кластерних ініціативах та міжрегіональних проєктах; залучення грантових коштів і програм підтримки малого бізнесу з боку ЄС (наприклад, Horizon Europe, Interreg, COSME); використання платформ для пошуку партнерів і інвесторів (B2B Matching, Trade.gov, EU Partner Search).

3. Диверсифікація каналів збуту реалізується через поєднання традиційних торгових форматів з онлайн-експортом (через платформи Amazon, eBay, Etsy, Alibaba); участь у міжнародних виставках, ярмарках, онлайн-форумах для налагодження контактів з потенційними клієнтами.

4. Брендинг та просування українського продукту реалізується через формування позитивного іміджу українських підприємств як надійних постачальників якісної, екологічної та інноваційної продукції; розробку експортних стратегій із фокусом на унікальність українських товарів (креативна економіка, агропродукція, IT-послуги, крафтове виробництво) [3].

В умовах післявоєнного відновлення України особливого значення набуває соціальна відповідальність малого бізнесу, яка проявляється у поєднанні економічних цілей із екологічними та соціальними аспектами розвитку. Такий підхід ґрунтується на концепції ESG (Environmental, Social, Governance), що передбачає сталий розвиток через відповідальне ставлення до довкілля, суспільства та ефективного управління.

Основні напрями впровадження соціально відповідальних стратегій включають:

1. Екологічна відповідальність (Environmental): зменшення споживання енергії, впровадження енергоефективних технологій; перехід до екологічного пакування, переробки відходів, використання «зелених» матеріалів; підтримка ініціатив з озеленення, очищення території, розвитку екотуризму.

2. Соціальна складова (Social): створення робочих місць для внутрішньо переміщених осіб, ветеранів, жінок та молоді; участь у соціальних та волонтерських проєктах, спрямованих на відновлення місцевих громад; інвестиції у розвиток людського капіталу: навчання, підвищення кваліфікації, корпоративна культура взаємопідтримки.

3. Етичне корпоративне управління (Governance): прозорість у прийнятті рішень, дотримання антикорупційних принципів; відкритість фінансової звітності, взаємодія з місцевими органами влади та громадськістю; формування довіри до бізнесу як соціально важливого інституту [2].

Інноваційність стає визначальним чинником конкурентоспроможності малого бізнесу у післявоєнний період. Впровадження нових технологій, розвиток стартап-проектів та участь у кластерних об'єднаннях дають змогу підприємствам швидко адаптуватися до викликів, підвищити продуктивність та інтегруватися у глобальні інноваційні процеси.

Основні напрями посилення інноваційної складової проявляються у наступному:

1. Впровадження нових технологій у виробництво та управління: використання автоматизованих систем обліку, цифрових платформ управління ресурсами (ERP); застосування технологій штучного інтелекту, 3D-друку, роботизації у виробничих процесах; розвиток енергоефективних та «зелених» технологій.

2. Підтримка стартап-проектів і підприємницьких інновацій: створення внутрішніх стартапів на базі малих підприємств; участь у національних і міжнародних стартап-програмах (Ukrainian Startup Fund, EU4Business, Horizon Europe); співпраця з університетами, інкубаторами та акселераторами для розроблення нових продуктів і сервісів.

3. Кластеризація як форма інноваційного розвитку: об'єднання малих підприємств, наукових установ і органів влади у регіональні бізнес-кластери; спільне використання ресурсів, обмін знаннями та технологіями; формування інноваційних екосистем, що сприяють розвитку підприємництва та підвищенню регіональної конкурентоспроможності [3].

Інноваційна активність малого бізнесу стимулює економічне зростання, технологічне оновлення виробництва та сприяє створенню високотехнологічних робочих місць. У післявоєнній економіці України саме інноваційний малий бізнес здатен стати рушійною силою відновлення національної економіки та інтеграції в європейський науково-технологічний простір.

Адаптація стратегій малого бізнесу до післявоєнної економіки є важливою умовою стійкого економічного зростання України. Вона сприятиме не лише відновленню виробництва та зайнятості, але й формуванню нової економічної культури, орієнтованої на інновації, соціальну відповідальність і європейські стандарти управління.

Список використаних джерел:

1. Білоус, С., & Бривус, А. (2024). Адаптація бізнес-стратегії підприємства до умов воєнного конфлікту. *Економіка та суспільство*, (61). <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2024-61-106>.

2. Козлова І. М., Велика О. Ю., Козлов Н. В. Особливості стратегічного розвитку підприємств в умовах воєнного стану. *Бізнес Інформ*. 2023. № 5. С. 134–140.

3. Шевченко В. Як функціонує український бізнес під час війни: основні виклики та успішні кейси. URL: <https://nachasi.com/society/2023/11/03/yak-funkcionuye-ukrayinskii-biznes-pid-chas-viini-osnovni-vikliki-ta-uspishni-keisi/> (дата звернення: 16.04.2024).